

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ПРОДОВОЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Павленко Олексій Михайлович

кандидат економічних наук, докторант,
доцент кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0009-0009-9735-2478
OleksiyPavlenko@yahoo.com

Протягом останніх років сільське господарство спричинило низку негативних наслідків для довкілля, негативно впливаючи на сучасний стан екосистем. Сільське господарство є однією з галузей, яка найбільше забруднює навколишнє середовище. Внаслідок вирощування сільськогосподарських культур у довкілля потрапляє велика кількість забруднюючих хімічних речовин, які деструктивно впливають на природні екосистеми. Тому наразі розвивається органічне землеробство, яке покликане зменшити негативний вплив аграрної галузі на довкілля та забезпечити стале продовольче виробництво. Отже, мета статті полягала у проведенні детального аналізу органічного землеробства як ключового механізму забезпечення сталого продовольчого виробництва. Дослідження засноване на аналізі наукових джерел, нормативно-правових актів, статистичних даних та досвіду сільськогосподарських підприємств. Спершу проведено аналіз сутності органічного землеробства як провідної тенденції розвитку сільського господарства на сучасному етапі. Встановлено історичні аспекти розвитку органічного землеробства. Визначено ключові відмінності органічного землеробства. З'ясовано його основні риси як важливої складової сучасного сільського господарства. На основі аналізу статистичних даних визначено, що сучасний стан органічного землеробства в Україні є негативним, адже ця галузь розвинена недостатньо. Встановлено ключові тенденції розвитку органічного землеробства на сучасному етапі. Проведено аналіз органічного землеробства як важливої складової сталого продовольчого виробництва, що є ключовим елементом забезпечення продовольчої безпеки та екологічної стійкості. З'ясовано, що органічне землеробство не лише сприяє збереженню природних ресурсів, але й підтримує біорізноманіття, зменшує негативний вплив на навколишнє середовище та сприяє підвищенню якості продукції, яку отримують. Результати досліджень акцентують увагу на тому, що органічне землеробство відіграє важливу роль у модернізації аграрного сектору, інтегруючись у світові тенденції сталого розвитку. В умовах воєнного стану України існує ряд викликів: недостатня підтримка з боку держави, обмеженість фінансових ресурсів, низький рівень обізнаності населення та нестача інфраструктури для ефективного реалізації органічних практик. Розвиток органічного землеробства матиме значний позитивний вплив на стан аграрної галузі в Україні, сприятиме формуванню конкурентоспроможної економіки, підвищенню експортного потенціалу, поліпшенню екологічної ситуації та забезпеченню населення якісними та безпечними продуктами харчування.

Ключові слова: землеробство, органічне землеробство, продовольча безпека, сільське господарство, стале продовольче виробництво.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.1.3>

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство є однією зі сфер господарської діяльності людини, яка деструктивно впливає на навколишнє середовище. Під час вирощування аграрних культур використовується велика кількість водних ресурсів, так само застосовуються добрива, інсектициди, пестициди та інші хімічні речовини, які накопичуються у довкіллі, забруднюють його. Враховуючи сучасні тенденції сталого розвитку суспільства, у сільському господарстві впроваджуються екологічні інновації, які допомагають зменшити негативне антропогенне навантаження у даній галузі. Органічне землеробство передбачає таке ведення сільського господарства, у рамках чого відбувається мінімізація використання синтетичних добрив, пестицидів, регуляторів росту рослин, кормових добавок. Застосовуються екологічні підходи до вирощування аграрних культур та вигодовування свійських тварин,

завдяки чому забезпечується сталий розвиток сільського господарства. Органічне землеробство можна вважати провідним механізмом забезпечення сталого розвитку продовольчого виробництва. Враховуючи це, такий напрям розвитку сільського господарства відіграє вкрай важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки у світі. Тому виникає потреба у детальному дослідженні його особливостей та значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років збільшується кількість досліджень, присвячених вивченню особливостей розвитку органічного землеробства як механізму забезпечення сталого продовольчого виробництва. В. І. Ткачук у своїй статті розглядає ефективність виробництва органічної продукції у сільськогосподарських підприємствах [1]. Окрім цього, це питання частково дослідили Г. Шарий, С. Нестеренко та В. Щепак, визначивши основні аспекти організації

виробництва на підприємствах органічного землеробства [2]. О. С. Сенишин, у свою чергу, вивчила питання формування стратегічних напрямів розвитку органічного землеробства в Україні [3]. У дослідженні Р. А. Циліюрик визначено основні аспекти розвитку органічного землеробства як елементу органічного сільськогосподарського виробництва [4]. Крім того, важливим є дослідження М. О. Багорка та Н. І. Юрченко, у якому було обґрунтовано процес переходу агропідприємств на органічне виробництво [5]. Разом з тим, у вітчизняних дослідженнях не відображено питання ролі органічного землеробства як механізму забезпечення сталого продовольчого виробництва, тому це питання потребує додаткового наукового розгляду.

Мета статті: провести детальний аналіз органічного землеробства як ключового механізму забезпечення сталого продовольчого виробництва.

Результати дослідження. Органічне землеробство можна вважати провідною тенденцією у розвитку сільськогосподарства в Україні та інших країнах світу. Згідно з визначенням, органічне землеробство є методом ведення сільськогосподарства, що не передбачає використання шкідливих хімічних речовин (пестицидів, гербіцидів та хімічних добрив), регуляторів росту рослин та генно-модифікованого посівного матеріалу. Окрім цього, при такому підході до ведення землеробства не копають та не орють землю, а поверхнево розпушують на невелику глибину – 5–10 см, використовуючи спеціальні інструменти. Також передбачається застосування органічних добрив при вирощуванні сільськогосподарських рослин [6].

Органічне землеробство розвивалось здавна, оскільки у минулі століття та тисячоліття аграрії не використовували у своїй діяльності хімічні речовини, генно-модифіковані посівні матеріали чи інші ресурси синтетичного штучного походження. Натомість, застосовували лише органічні добрива, обробляли землю відповідно до усіх сучасних норм сталого землеробства. Втім, з часом ставлення сільськогосподарських виробників до земельних ресурсів та довкілля ставало все більш негативним, тому спостерігався деструктивний вплив їх діяльності на навколишнє середовище. Враховуючи такі тенденції, вже у 40-х роках минулого століття було започатковано органічний рух у Великобританії. У цей час все більш популярними ставали органічні та екологічно безпечні методи ведення сільськогосподарства, оскільки нерідко можна було спостерігати нехтування норм екологічної безпеки [7]. Все більш поширеним органічне землеробство стає в останні три десятиліття, про що свідчать дані стосовно збільшення площ органічних земель та виробництва органічної продукції сільськогосподарства.

На сьогодні розвиток органічного землеробства регулюється міжнародними та національними правовими нормами. В Україні регуляторами виступають Конституція України, Земельний кодекс України, Закон України «Про охорону навколишнього середовища». У 2013 році було затверджено Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який вже у 2019 втратив чинність. Замість нього у 2018 році було прийнято Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». У ньому наводяться визначення органічного виробництва, органічного рослинництва, тваринництва, виноробства, продукції тощо. Передбачається дотримання вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, завдяки чому сільське господарство та його окремі галузі можуть вважатись органічними [8].

Також варто відмітити ключові риси органічного землеробства:

– використання мінеральних добрив лише у тих обсягах, які необхідні для відновлення поживних речовин у ґрунті, що виносяться з врожаєм та під впливом інших факторів;

– синтетичні пестициди максимально замінюють на біологічні методи боротьби зі шкідниками і бур'янами;

– з метою стимулювання росту та збільшення врожайності жодним чином не використовують гормональні препарати;

– не можна застосовувати генно-модифіковані обробку сировини та посівного матеріалу, антибіотики, осадки стічних вод, продукти харчування, які перебували під впливом радіоактивного опромінення;

– завдяки використанню екологічних підходів не відбувається деградація агроєкосистем, зокрема – немає ерозії ґрунтів або зменшується її інтенсивність;

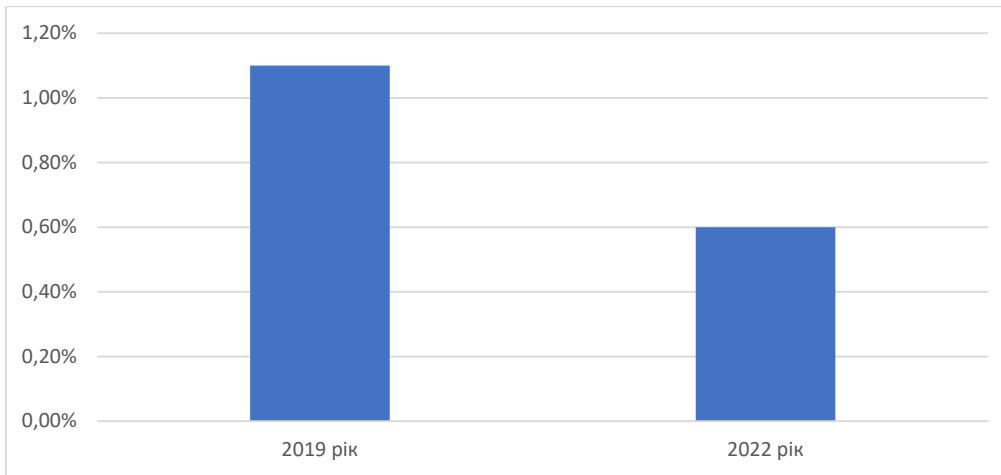
– застосовуються різноманітні підходи адаптивного землеробства;

– продукцію органічного землеробства добровільно можна сертифікувати, що слугує гарантією її безпеки для споживачів.

Відповідним чином, передбачається застосування сталих підходів до організації вирощування сільськогосподарських культур, завдяки чому зменшується негативний вплив на довкілля та створюється безпечно і екологічно чиста продукція [4]. Подібна продукція дуже цінується на міжнародних ринках, також має попит і серед вітчизняних споживачів. Проте, через порівняно високу вартість органічна продукція недостатньо представлена на українському ринку, що перешкоджає розвитку органічного землеробства.

Розглядаючи сучасний стан органічного землеробства в Україні, варто сказати, що його розвиток не є достатнім. Станом на кінець 2022 року загальна площа сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом, та перехідного періоду, склала 263 619 га (0,6% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України). Проте, у 2019 році цей показник складав 1,1% (рис. 1).

Це свідчить про те, що площа таких земель наразі не збільшується. Під час повномасштабної війни вирощуються такі сільськогосподарські культури та з застосуванням таких підходів, що не потребують додаткових витрат та будуть мати високий попит на ринку. Тому виробництво органічної продукції в Україні не є достатнім. Частково вирощуються органічні кукурудза, соя та соняшник, які спрямовуються на експорт. Також Україна

Рис. 1. Загальна площа сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом, та перехідного періоду, 2019 та 2022 рр. [9]

експортує таку органічну продукцію: олію соняшникову, макуху соняшника, соняшник, чорницю заморожену, ячмінь, ріпак, пшоно та іншу продукцію. Та продукція, яка не вирощується достатньо в Україні, компенсується завдяки імпорту [9].

Спираючись на дослідження сучасного стану органічного землеробства в Україні та світі, відмітимо наступні тенденції [7; 10]:

- щорічне зростання площі органічних земель: станом на 2022 рік площа органічних земель зросла на 360% та наразі складає близько 43,7 млн га. Лідером серед країн Європи є Іспанія, у якій обробляється 1,97 млн га органічних земель;

- збільшення попиту на якісну та безпечну продовольчу продукцію у високорозвинених країнах світу. Збільшується кількість споживачів органічної серифікованої продукції, найбільшими з яких є Данія, Швейцарія, Австрія, Швеція, Німеччина, Нідерланди;

- більші витрати на органічне землеробство аніж на звичайні підходи до землеробства через те, що органічні підходи вимагають менші витрати на вирощування культур, позитивно впливаючи на продуктивність та рентабельність;

- зростання попиту на органічні продукти серед країн світу. За прогнозами IFOAM, до 2030 року ринок органічної продукції сягне \$300 млрд. Все більше споживачів обирають саме органічні продукти, оскільки вони є екологічно безпечними та корисними для здоров'я;

- впровадження інноваційних технологій в органічне землеробство, завдяки чому оптимізуються процеси, підвищується врожайність та зменшується негативний вплив на довкілля;

- впровадження програм підтримки органічного виробництва, наприклад – субсидій на перехід до органічного господарства, податкових пільг та компенсацій витрат на отримання сертифікатів тощо;

- впровадження інновацій у сфері екологічного, соціального та корпоративного управління. Збільшення інвестицій у даному напрямку.

З огляду на зазначене, підкреслимо, що органічне землеробство з кожним роком має все більший попит

серед споживачів. Особливо це стосується країн Європейського Союзу, які надають значну перевагу екологічно чистій сільськогосподарській продукції. Враховуючи це, наразі актуальним є стале продовольче виробництво, складовою якого є органічне сільське господарство.

Сталість сільського господарства засновується на трьох стовпах:

- екологічному (агроекологічному) – передбачає застосування природозберігаючого підходу у господарюванні, і при цьому зменшується забруднення та споживання невідновлювальних ресурсів;

- соціальному (соціально-територіальному) – передбачається забезпечення населення усєї планети достатньою кількістю продуктів харчування, справедливою зайнятістю та розвитком локальних спільнот;

- економічному – забезпечує життєздатність, ефективність і прибутковість сільськогосподарського бізнесу.

У сільському господарстві у даному контексті використовується низка методів, які пов'язані саме з органічним землеробством:

- сівозміна;
- зрошення;
- використання покривних культур у міжсезоння;
- мінімальний чи нульовий обробіток ґрунту;
- використання органічних речовин для боротьби зі шкідниками та бур'янами;
- мульчування;
- біодинамічне землеробство тощо.

Відповідним чином, стале сільське господарство має позитивний вплив на довкілля, адже так зменшується антропогенний вплив. У такому випадку органічне землеробство є провідною складовою сталого сільського господарства [11].

Можна сказати, що органічне землеробство наразі є однією з основних тенденцій розвитку сталого сільського господарства у країнах світу. Попри те, що в Україні його розвиток не є достатнім, на глобальному рівні спостерігаються позитивні тенденції [12]. Усе це свідчить про можливість для подальшого успішного розвитку органічного землеробства, за умови впровадження інновацій [13], закордонного досвіду та сталих

практик. Органічна сільськогосподарська продукція має значний попит на міжнародних ринках, тому Україні варто й надалі розвивати органічне землеробство, збільшуючи площі, зайняті відповідними культурами, та застосовуючи сталі практики.

Висновки. Отже, органічне землеробство слід розглядати як складову глобальної стратегії екологічного розвитку. Воно сприяє зменшенню викидів парникових газів, покращенню стану ґрунтів, підвищенню біорізноманіття та зниженню залежності від зовнішніх ресурсів. У цьому контексті органічне землеробство є важливим інструментом для зміцнення екологічної стійкості аграрного сектору. Актуальні тенденції свідчать про поступову інтеграцію України в міжнародний ринок органічної продукції, проте цей процес має обмежений характер через воєнні дії, які впливають на логістичні ланцюги, фінансування та здатність виробників адаптуватися до нових умов. Водночас вітчизняні виробники стикаються з недоліком фінансових ресурсів та технічної підтримки. Ключовим фактором

успішного розвитку органічного землеробства в Україні є впровадження інноваційних технологій, зокрема автоматизації виробничих процесів, цифрових платформ для моніторингу врожайності та забезпечення прозорості сертифікації. Крім того, необхідно стимулювати притік інвестицій в аграрний сектор через механізми державної підтримки, міжнародні гранти та кредити, спрямовані на модернізацію інфраструктури. Необхідно продовжувати дослідження впливу органічного землеробства на економічну ефективність аграрних підприємств. Важливо також розробляти регіональні стратегії розвитку органічного землеробства з урахуванням кліматичних і соціально-економічних особливостей кожного регіону. Таким чином, органічне землеробство не лише позитивно впливає на стан аграрного сектору України, але й сприяє зміцненню продовольчої безпеки країни. Пріоритетом має стати формування сприятливого інституційного середовища, що стимулюватиме подальший розвиток органічного землеробства навіть за умов поточних викликів.

Список використаної літератури:

1. Ткачук В. І. Ефективність виробництва органічної продукції у сільськогосподарських підприємствах. *Ефективна економіка*. 2015. № 11.
2. Шарий Г., Нестеренко С., Щепак В. Організація виробництва на підприємствах органічного землеробства. *Аграрна економіка*. 2021. № 1–2. Т. 14. С. 75–81.
3. Сенишин О. С. Формування стратегічних напрямів розвитку органічного землеробства в Україні з використанням методики SWOT-аналізу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 112–120.
4. Циліурік Р. А. Органічне землеробство як елемент органічного сільськогосподарського виробництва: теоретико-правові засади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 180–183.
5. Багорка М. О., Юриченко Н. І. Обґрунтування процесу переходу агропідприємств на органічне виробництво та заходи практичної реалізації концепції екологічного маркетингу. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 11.
6. Центр прикладних досліджень в енергетиці. Органічне землеробство. URL: <https://www.ensave.org/organichne-zemlerobstvo>
7. Дорош О. С., Сохачька М. Світові тенденції ведення органічного землеробства. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/369338244_SVITIVI_TENDENCIJ_VEDENNA_ORGANICNOGO_ZEMLEROBSTVA
8. Верховна Рада України. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n596>
9. Агроперспектива. Площа сільськогосподарських угідь в Україні з органічним статусом – 246 126 га. 2024. URL: <https://www.agroperspectiva.com/ru/news/190826>
10. Avelife. Майбутнє органічного землеробства. URL: <https://avelife.pro/майбутнє-органічного-землеробства-т/>
11. EOS Data Analytics. Стале Сільське Господарство: Методи Та Їх Переваги. 2024. URL: <https://eos.com/uk/blog/stale-silске-hospodarstvo/>
12. Vakulenko V., Xiaowei L. (2022) Formation of information support system for the management of agricultural enterprises. *Economics & Education*, no. 7(3), pp. 6–11.
13. Вакуленко В. Л. Особливості впливу державної політики на розвиток аграрного сектору економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 21 (1). С. 35–37.

References:

1. Tkachuk, V. I. (2015). Efektyvnist vyrobnytstva orhanichnoi produktsii u silskohospodarskykh pidprijemstvakh [Efficiency of organic production in agricultural enterprises]. *Efektyvna ekonomika – Efficient economy*, vol. 11.
2. Sharyi, H., Nesterenko, S., Shchepak, V. (2021). Orhanizatsiia vyrobnytstva na pidprijemstvakh orhanichnoho zemlerobstva [Organization of production at organic farming enterprises]. *Ahrarna ekonomika – Agrarian economy*, vol. 1–2 (14), pp. 75–81.
3. Senyshyn, O. S. (2017). Formuvannia stratehichnykh napriamiv rozvytku orhanichnoho zemlerobstva v Ukraini z vykorystanniam metodyky SWOT-analizu [Formation of strategic directions for the development of organic farming in Ukraine using the SWOT analysis methodology]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, vol. 10, pp. 112–120.
4. Tsyliuryk, R. A. (2017). Orhanichne zemlerobstvo yak element orhanichnoho silskohospodarskoho vyrobnytstva: teoretyko-pravovi zasady [Organic farming as an element of organic agricultural production: theoretical and legal foundations]. *Porivnialno-analitychne pravo – Comparative and analytical law*, vol. 6, pp. 180–183.
5. Bahorka, M. O., Yurychenko, N. I. (2024). Obgruntuvannia protsesu perekhodu ahropidprijemstv na orhanichne vyrobnytstvo ta zakhody praktychnoi realizatsii kontseptsii ekolohichnoho marketynhu [Justification of the process of transition of agricultural enterprises to organic production and measures for the practical implementation of the concept of ecological marketing]. *Problemy suchasnykh transformatsii – Problems of modern transformations*, vol. 11.

6. Tsentr prykladnykh doslidzhen v enerhetytsi. Orhanichne zemlerobstvo [Organic farming]. Available at: <https://www.ensave.org/organichne-zemlerobstvo> (accessed on 7 January, 2025)
7. Dorosh, O. S., Sokhatska, M. (2023). Svitovi tendentsii vedennia orhanichnoho zemlerobstva [Global trends in organic farming]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/369338244_SVITОВИ_TENDENCII_VEDENNA_ORGANICNOGO_ZEMLEROBSTVA (accessed on 7 January, 2025)
8. Verkhovna Rada Ukrainy (2018). Zakon Ukrainy "Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii" [Law of Ukraine "On the Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n596> (accessed on 7 January, 2025)
9. Ahroperspektyva (2024). Ploshcha silskohospodarskykh uhid v Ukraini z orhanichnym statusom – 246 126 ha [The area of agricultural land in Ukraine with organic status is 246,126 ha]. Available at: <https://www.agroperspektiva.com/ru/news/190826> (accessed on 8 January, 2025)
10. Avelife (2024). Maibutnie orhanichnoho zemlerobstva [The future of organic farming]. Available at: <https://avelife.pro/maibutnie-orhanichnoho-zemlerobstva-t/> (accessed on 8 January, 2025)
11. EOS Data Analytics (2024). Stale Silske Hospodarstvo: Metody Ta Yikh Perevahy [Sustainable Agriculture: Methods and Their Benefits]. 2024. Available at: <https://eos.com/uk/blog/stale-silske-hospodarstvo/> (accessed on 8 January, 2025)
12. Vakulenko V., Xiaowei L. (2022) Formation of information support system for the management of agricultural enterprises. *Economics & Education*, no. 7(3), pp. 6–11.
13. Vakulenko V. L. (2018) Osoblyvosti vplivu derzhavnoi politiki na rozvitok agrarnogo sektoru ekonomiki [Peculiarities of state policy influence on the development of the agricultural sector of the economy]. *Naukoviy visnik Uzghorodskogo natsionalnogo universitetu. Seriya: Mizghnarodni ekonomichni vidnosini ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*, vol. 21 (1), pp. 35–37.

Oleksii Pavlenko, Candidate of Economic Sciences, Doctoral Student, Associate Professor of the Department of Global Economics, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORGANIC FARMING AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE FOOD PRODUCTION

In recent years, agriculture has caused a number of negative consequences for the environment, negatively affecting the current state of ecosystems. Agriculture is one of the industries that pollutes the environment the most. As a result of growing crops, a large number of polluting chemicals enter the environment, which have a destructive effect on natural ecosystems. Therefore, organic farming is currently being developed, which is designed to reduce the negative impact of the agricultural industry on the environment and ensure sustainable food production. Therefore, the purpose of the article was to conduct a detailed analysis of organic farming as a key mechanism for ensuring sustainable food production. The study is based on the analysis of scientific sources, regulatory legal acts, statistical data and the experience of agricultural enterprises. First, the essence of organic farming as a leading trend in the development of agriculture at the present stage was analyzed. Historical aspects of the development of organic farming were established. Key differences of organic farming were identified. Its main features as an important component of modern agriculture have been identified. Based on the analysis of statistical data, it has been determined that the current state of organic farming in Ukraine is negative, as this industry is underdeveloped. Key trends in the development of organic farming at the current stage have been identified. The leading features of organic farming as an important component of sustainable food production have been identified. The findings obtained through the comprehensive analysis underscore that organic farming represents a fundamental component of contemporary agricultural systems and serves as a cornerstone for the advancement of sustainable food production practices. Organic farming is not merely an alternative but a strategic approach to addressing critical challenges in environmental preservation, soil fertility, and biodiversity conservation, which are integral to the resilience of agricultural ecosystems. In the context of Ukraine, addressing current obstacles, including regulatory gaps, insufficient infrastructure, and limited public awareness regarding the benefits of organic farming, holds paramount importance for fostering its progressive development.

Keywords: agriculture, organic farming, food security, sustainable food production.

Дата надходження до редакції: 07.01.2025 р.